

A muraközi népnek az év egyes időszakai, s napjaihoz kötött szokásai

A fontosabb szokások a muraközi népnél is egyes napokhoz, ünnepekhez, évszakokhoz, ünnepélyekhez s családi eseményekhez fűződnek. Ezek közül számosak a babonás természetűek, a melyeknek némelyike a vallási s más nemű szokásokkal annyira összefonódott, hogy néha nagyon nehéz köztük az elválasztó határvonalat meghúzni." Némely szokások az ősvallásból maradtak fenn, mikét külsőségeikben átalakítva, mysticismusukban máig is előszeretettel ápolnak. Mindezek ismertetésénél első sorban az év folyását követjük, időrendben.

Újévi jókívánatokkal —hol szokásban van— a 10—15 éves fiúk állnak elő. Reggel, házról házra járva, azt kívánják a ház ura- vagy asszonyának, hogy adjon az Isten nekik egészséget s bő vígságot („*Bog vam dej zdravje i veselje, tusti i debeli*"). Újév előtti estén énekes felköszöntőket is mondanak.

Vízkeresztkor szentelt vizet s tömjént hoznak a templomból a maguk, lakóházuk, házi állataik s földjeik megszentelésére, hogy a rossz szellemek távol tartassanak.

A *gyertyaszentelőkor* megszentelt gyertyákat nagybetegek s a halállal küszködőknek gyújtják meg. Keresztelés alkalmával a keresztszülők is ily gyertyát használnak.

A *farsang* utolsó három napját egészen mulatozási hajlamuk kielégítésére szánják, azért e napokra mindenki pénzt takarít, hogy kedve szerint vigadozhassék. A terített asztal ételekkel s italokkal van megrakva, melyek éjjel nappal fent díszlegnek. Eszem iszom, dáridó van még a legszegényebbnél. A korcsmákban szól a zene; estefelé oda szállingózik a család örege, apraja.

Húshagyókedden maskurák járnak. A kisebb gyermekek leginkább lakodalmi menetet produkálnak, hű utánzattal. Még zászlót is kerítenek. Hujjogatas közt mennek házról-házra. A szobában táncra kerekednek, ugrálnak, zajongnak. Megtisztelő látogatásuk fejében enni s inni valót kapva, odább ballagnak. A nagyok rendesen leleményes hóbortokkal tarkított menetet rendeznek. Egyes, jobb módú házakhoz ők is be szoktak térni s szokás szerint táncra

perdülnek, hogy kiérdemeljenek egy pár pohár bort, amit a gazda szívesen is szokott adni, ha amúgy ropogósan kedvére járják, mert azon esetben jogosult reménnyel nézhet az azon évi répatermés elé.

Alsó-Muraközben régente nagy lármával, kolompok s csengettyűk zaja közt, lóháton tartották a maskurás meneteket. Stridó vidékén még most is szerepelnek a lovak húshagyókedden: két-három község határát keresztüllovagolják velük, hogy —mint mondják— azoknak is jusson valami a farsang örömeiből.

A húshagyókeddnek babonás világukban is nagy szerepe van. A család valamely férfitagja korán reggel háromszor pattant az ostorral, a gazdaasszony pedig ugyanazon időtájban ől le egy tyúkot, melynek letisztogatott tollát s belső részét a háztól távol valamely bozótba dobja, hogy szárnyasaitól a ragadozó madarakat, továbbá a ház körül élősködő más ragadozókat („*ne snaga*”;

) távol tartsa. E napon a szobát hajnalban kell kitakarítani s a szemetet titkon a szomszéd tyúkóljához szórni s ott —utánozva a tyúk kotkodácsolását— önmagának tojást, szomszédjának pedig egy megnevezhetetlen tárgyat kívánni, hogy saját tyúkjai abban az évben jó tojók legyenek. Aki a húshagyó napokban varr, annak a tyúkjai gyenge tojók lesznek. Hogy a tyúkok egész éven át együtt, egy csoportban tartózkodjanak, kukoricagánicát főznek számukra, s azt egy földre tett abroncs által befogott térségre hintve adják nekik eledelül. Egyesek valamely kisebb teknőbe trágyát helyeznek s azt napfelkelte előtt kurjongatás, ostopattogatás s nagy láрма közt a szántóföldre húzzák, hogy jó termésük legyen, s az bősége miatt oly nehezen legyen hazaszállítható, mint amily nehéznek színlelik ők a teknő kivontatását. Ugyancsak e napon s ily időtájban viszik ki némelyek a disznó megfőzött ormányának alsó felét is a rétre, ahol az egyik vivő az ormányt rágja, a másik meg kérdést intéz hozzá, hogy mit rág; felelet: pucok túrást. Azt hiszik, hogy azon a réten, hol a babonaságot végezték, az illető évben nem fog pucoktúrás keletkezni.

Hogy a gyümölcsfák bőtermők legyenek, ágaikra kukoricatusákat aggatnak, melyek egész éven át fennhagyatnak. A gazda meg cserépedényt vesz s abba 3 kukoricaszemet dug: egyet reggel, egyet délben s egyet este. Az erőteljesebb növéssé aztán majd meg fogja mutatni, hogy mily idő tájban vesse el a kukoricáját: ha a reggel vetett szem a legszebb fejlődésű, korán, ha a másik kettő valamelyike mutat szebbet, középidőben, illetve későn kell a vetést intézni.

Hamvazószerdán a húshagyókor főzött répaleves levével a ház alját körös-körül megöntözik, nehogy kígyó férközhessen a házba.

Szent Benedekkor gyökeret, zsírt s konyhai veteményeket szenteltetnek a maguk s házi állataik gyógyítására. E napon egyes helyeken a lovakkal nem mernek kimenni, mivel féltik azokat a megboszorkányozástól.

Virágvásárnapján cziczamacza* s borókaágakból „preszmeczet” (seprű alakú csomót) kötnek s azt a templomban megszenteltetve, a háztetőre dobják fel. Ilyen preszmec a Dráva melletti községekben minden házon látható. Mennydörgések alkalmával füstölnek vele, hogy a villám a házat elkerülje.

A *húsvéti ünnepkör* ülése *nagycsütörtökön* kezdődik. E napon már megszűnik a munka s tartózkodnak minden zajosabb mulatozástól.

Nagypénteken és nagyszombaton a legények a ház kertjében vagy telkében a „vuzmenkához”

fatöredéket gyűjtenek rakásba, s éjfél felé meggyújtva, tojást s szalonnát sütnék rajta. A saját vuzmenkáját mindegyik féltékenyen őrzi, mert mi sem okoz nagyobb bosszúságot s szégyent, mint ha valamelyiket későn este más gyújtja meg. Ez esetben tojását, szalonnáját nincs, hol megsüsse. Legjelentékenyebb Alsó-Domboruban fejlődött a vuzmenka szokás, hol ünnepélyén —a 60-as évekig— a városnak csaknem az összes fiatalsága részt vett. A község alsó s felső végébe az előljáróság tűzfát hordatott, melyeket a kijelölt időben csak a pásztoroknak volt szabad meggyújtaniok. Húsvétnap kora reggelén aztán a legények folytonos ostorpattogtatás közt hajtották oda ki a marhákat s disznókat, mindegyik iparkodva, hogy az elsők közt lehessen. Az elkésőket, kik virradat után találtak csak kimenni, cifra s éles gúnnnyal fogadták a már ott levők. E népszokást egy, a székhelyét Alsó-Domborura tett szolgabíró tiltotta el, s azóta teljesen megszűnt.

Húsvétra tojást pirosítanak s azt a szenteléshez szánt sunka, torma s kenyér mellé helyezik. A megszentelt húst sietve, sőt némelyek futva viszik haza, ki-ki elsőül iparkodva haza érni. A külső falubelieket néhol kocsik várják a templomnál, melyek versenyt nyargalnak haza. Aki itt első, az a mezei munkánál is első fog lenni abban az évben. E szokásnak az a gyakorlati haszna megvan, hogy a szentelt ételből hamarabb ehetnek s valószínű, hogy keletkezésének az volt az indító oka.

A húsvétkor kelt majorságot megszentelik. Kotorban a fiatalok húsvéttól keresztelő Szent Jánosig minden vásár- s ünnepnapon összejönnek *kolozni*. Ez Alsó-Domboruban is szokásban volt, de felhagytak vele. A

pásztorok

tavaszi első kihajtását

régebben az asszonyok is kikísérték s ajándékkal halmozták el az illetőket. Ennivalón kívül bort is kaptak annyit, hogy, mint mondák: „Nyelvük halálukig nedves lehet." E szokás is csak emlékből él már.

Fehérvasárnapon Alsó-Muraközben a 14—20 év közötti fiatalok, nem szerint külön-külön testvéresülést

ülnek. A legényekét

„bratinsvo”-

nak, a leányokéi

„sestrinjé”-

nek nevezik. E testvéresülés abban áll, hogy a nevezett napon valamely házban összejönnek, oda száraz ételt, tojást s bort visznek, melyek elfogyasztása után a tojásokat maguk között kölcsönösen kicserélik s fogadást tesznek, hogy ezután egymást szeretni s a megszólításban „magázni” (

„postuvati”

) fogják. E régi délszláv szokás főleg Dalmáciában van elterjedve s ott is maradt fenn

legépebben. Dalmáciában az oltár előtt beszéd kíséretében adja áldását a lelkész a

szövetkezőkre. Testvérszövetkezésüknek kiváló jelentősége főleg szerencsétlenségeknél

nyilvánul. A muraközi testvérszövetségek már csak maradványai e régi délszláv szokásoknak.

Szent György előtti napon tehén és disznótrágyát gyűjtenek a boszorkányozó asszonyok, melyeket ha megszáritva mások tehenének adnak, hiedelmük szerint azt lesoványítják, s hasznát veszik. Az ugyanazon napon szedett virágokat gyógyító erejűeknek tartják. A ház kapuja s ajtajára tűzdelt nyírfaágak a boszorkányokat tartják távol. Amely bottal *Szent György* napja előtt vernek agyon kígyót, az azon gabonát, amelybe dobják, megóvják a verebek kártételétől.

Az *aratás* befejezése alkalmával a gazdaasszony tiszteletére az aratók kalászból koszorút fonnak, s mikor az illető a levest az asztalra teszi, nyakába illesztik.

A *nagyboldogasszony* és *kisasszony*nap között szedett s beszenteltetett virágok gyógyító erővel bírnak.

A *kendertörést*, *tilolást* s *kukoricahántást* mindenütt este végzik, s ha idegen segítségük van, éjfélig is fenn maradnak. Ily munkára rendszeren kölcsönkép járnak, de a fiatalok merő

mulatozási s vinyározási vágyból is megjelennek. A munka bevégeztével a száraz étel mellett pálinkát vagy bort kapnak.

A *szüret* megnyitásainak napja az előbbi időkben igen zajos volt. Mozsár-, puska- és pisztolylövések hirdették a munka megkezdését; a hujtogatási versenygésnek pedig vége hossza nem volt. Mindez ma is meg van itt-ott, de sokkal szerényebb mértékben. Mielőtt a szőlőszedéshez fognának, tüzet raknak, s körülötte verset énekelnek.

Búcsúra, ha nevezetesebb helyen van, csoportosan, zászlóval mennek, egy előénekes vezetése mellett. Kivált a híres *bisztricei búcsút* látogatják nagy tömegekben. Néha több községbeliek állnak össze s lelkészt, kántort visznek magukkal. Ételneműiket 1—2 nagy muraközi kocsi viszi utánuk. Útközben falukon keresztül egy-egy Máriáról szóló éneket énekelnek. A búcsúsok jelentékeny része kocsin utazik vissza, énekszóval. Az egymásután sokszor beláthatatlan hosszúságban jövő kocsik mindegyikén mást-mást énekelnek a rajta ülők, ami rendkívül zajos s érdekes külsőt kölcsönöz menetüknek. Hazatérőben a házak kapuinál álló bámulókat imígyen üdvözlík: „Dicsértessék a Jézus Krisztus! NyerjeteK részt a bisztricei isteni anyától, részesedjeteK benn (a búcsúban) mint mi, kik ott voltunk."

A muraközi búcsúk, melyek vallási kifejezésüket úgyszólván csak a nagymise végéig tartják meg, inkább mint társadalmi szokások érdemelnek figyelmet. A templomi magasztos hangulatot minden átmenet nélkül a korcsmai dínomdánom zaja követi. A helybeli korcsmák ilyenkor ünnepies alakot öltenek; a tölgygallyakból összevert tágas sátorban vígan szól a zene; a fiatalok táncra kerekednek s buzgalmukban még ebédelni sem igen érnek rá. Kivált a serdültebb hajadonoknak van ilyenkor örömrük, kiknek a búcsú az egyetlen nyilvános mulatóhelyük. Ők a lakodalmakból ki vannak zárva, a korcsmai zenés multságokra való járás rossz hírbe keveri őket, a társasjátékok pedig a fiataloknál nem divatoznak, ennél fogva a búcsún nyílik legszebb alkalmuk ismeretségi körük tágítására s szívük érzelmeinek, vágyainak kimutatására. A búcsúi mulatkozásokon a katonaviselt legények viszik a főszerepet. Az öregebbek családjaikkal együtt csendes elbeszélgetés s szelíd poharazás mellett csak szemlélők a fiatalság bőven nyilatkozó széles jókedvének; legfőljebb csillapító szerepre vállalkoznak ha egy-egy kis csetepaté mutatkozik, mely nélkül Muraközben is kevés búcsú szokott elmúlni.

Mindenszentek napján a sírhalmokat feldíszítik s imádkoznak meghalt kedveseik lelki üdvéért.

Egyes helyeken *Erzsébet-napkor* a barmokat nem fogják be, nehogy abban az évben valami kár essék bennük.

Szent Borbálakor 10—14 éves fiúk házról házra menve, az ablakok alatt a következő mondókában fejezik ki jókívánataikat a ház urának: „E Szent Borbála napja alkalmával kívánom magának, hogy mezeje gabonával, erdeje makkal, istállója csikókkal, pajtája borjúkkal, ólja malacokkal, udvara majorsággal legyen tele; a háza meg kinccsel s fiatal legényekkel, kik ne sajnálják a puskát s kardot felemelni s csatába menni, katolikus vallásukért vérüket ontani; bűn e szent napon legyen elengedve, lelke pedig a más világon üdvözítve. Dicsértessék a Jézus Krisztus!”
Borbála napján a molnárok nem veszik szívesen, ha fehérnép lép először malmukba, mert abban az évben a malomékek nem fognak tartani.

Miklósnapot a molnárok ünneplik meg, kiknek, —mint általában a vízen foglalkozóknak— Szent Miklós a védőszentjük („*Branitelj od vode*”;). A mulatság délből, közös ebéddel kezdődik, este pedig valamely közeli, élénkebb korcsmába jönnek össze családotól, hova a malomtulajdonosokat s közelebbi jó ismerőseiket is meghívják. Ennivalót maguk visznek oda; ennek elköltése után iváshoz fognak. A Dráva mellett lakó molnárok hordószámra veszik a bort s csapra ütve az asztalra helyezik, melyhez ki-ki hozzányúlhat tetszése szerint. Ha zene van, a fiatalabbak táncra perdülnek. A tánc s enyelgő tréfa mellett e mulatságokon az összetűzések sem szoktak hiányozni. Jókedvük, vitézkedési hajlamuk s mesterségük túlbecsüléséből eredő önérzetük túlcsapongása folytán ilyenkor, legalább tüzes vita alakjában, kell valami nevezetesnek történnie.

Luczanapján hajnalban kukoricamálét („*kelesica*”;) sütnék az asszonyok a maguk s házi állataik számára, hogy a dühös kutya harapását hatástalanná tegyék.

Hodosán vidékén téli időben minden szombaton *tollfosztás* van, melyet azonban semmi említésre méltó szokás nem kísér. A

fonót

meg csak kevés helyen ismerik.

A *disznótor* néhol még fennmaradt. Erre a közelebbi rokonokat s komákat szokják összehívni. Az ételek kiállítása a lakodalmakéhoz hasonló. A mulatság főpontját a disznó farkának tréfás mondások kíséretében való kiosztása képezi. Végül a *vándor pohár s társas pohár* kézről kézre adása mellett egy-egy ékes dikció is emelkedik.

Karácsonyra a lakásukat zöld ágakkal, színes papírból készült csecsebecsékkel díszítik fel. Karácsony előtti estén az asztalra egy kereszt alakban készített szalmafonatot helyeznek s az így származott négy tért különféle veteménymagvakkal, kenyérrel, gyümölcsös vakarccsal, gyümölccsel s répával rakják tele. Főlibök pénzt is helyeznek, hogy mindezekből a jövő évre bő mennyiséget várhassanak az Istentől. A répát borjúzásnál a tehénnel etetik meg, hogy fájdalma könnyebbüljön. Az asztal alá szalmát szór a gazda, melyen karácsony első éjjelén szolgájának kell aludnia, hogy jelképezze Jézusnak szalmán való születését. Ugyanezen éjjelen a marhákat megetetik. Karácsonynap reggelén a kútba áldozatul sót hintenek. A karácsonyi ünnepek alatt elvétele betlehemesek is járnak még néhol. A fiúk egyike kis templomalakot hordoz magával, melyben Jézus születése van apró faalakokkal megjelenítve. Ennek mutogatásából s rá vonatkozó ének zengéséből áll e szokás.

Vízkeresztkor a három királyról énekelnek (hármásával) a fiúk.

Muraköz hegyvidékén s néhol —más-más változattal— a sík vidéken is az u. n. *bilikomivás* divatozik. Ezen —rendes korlátok között— szépnem mondható szokás abból áll, hogy a parasztgazda a házánál először megfordult idegent felkösönti. Elébe egy kulcsot tesz s a borral telített, mintegy fél liter nagyságú bilikom tartalmát először maga issza ki, azután újólal megtöltve, vendégével ürített ki, miközben kijelenti az illetőnek, hogy ezután bármikor joga- és szabadságában áll házába lépni. A társas összejövetelek s multságok alkalmával az értelmiség is gyakorolja e szokást. Itt is a házigazdát illeti az első köszöntő. A házigazda egy asztalrendezőt jelöl ki, ki az első ízben megjelenő vendégeket sorban felkösönti: a férfit egy hozzá illő nővel, a nőt pedig férfival. A hatalmas nagyságú bilikomot fenéig kell kihajtania az ünnepeltnek. Ennek megtörténtével bemeneteli jogot nyert a vendég az illető családhoz.

A magyar embernek *áldomás* iránti előszeretete a muraköziekhez is átszivárgott s náluk —mondhatni— valósággal szenvedéllyé fejlődött. A jelentékenyebb munkák után még most is nagyban járja az áldomás, noha régi jelentőségéből már sokat veszített. Az előbbi időkben, midőn a gazda a télre való „nagy őrléshez” vitt gabonát, kaláccsal, sonkával s egy csutora borral kedveskedett a molnárnak. A takács, ha a vásznat hazavitte, egy gazdag ebéd vagy vacsora várt reá áldomásul. Az aratás, cséplés bevégezése szintén áldomást kívánt. Ezek jobbára már csak — voltak. A marha, disznó eladásánál, a ház falának s tetejének elkészülte után, a kovácsok nagyobb munkája bevégezésénél azonban még mindig megvan az áldomás. A kovácsoknál, mint tréfásan mondják, talán el sem múlik, „mert különben nem fog a tapasztás.”

Érdekes szokással van összekötve a háztető befejezését követő áldomás. Az egyik munkás —rendesen a parasztács— egy pintes üveg borral kezében, a ház tetejére megy s néhány, a közelbeli lakók figyelmét felkölteni célzó, hosszú kurjongatás után elkezd: „Iszom annak a

A muraközi népnek az év egyes időszakai, s napjaihoz kötött szokásai

Írta: Gönczi Ferenc

2019. február 04. hétfő, 00:00 - Módosítás: 2019. július 07. vasárnap, 10:08

nevében, ki valakit szeret" s a papnak misézési énekét utánozva, férjhez menésre hí: „N. N. gyere férjhez! N. N.-hez fogsz menni (N. városból v. N. faluból"), s közben-közben derekasan hajtogat az üvegből. A férjhez adást többször s többekkel ismétli s végül —a hallgatók nagy mulatságára— egy-egy fiatal hajadon valamely agg özvegygel, vagy fiatal legényt egy vén banyával hoz össze, mely tréfa következtében aztán van mit hallgatnia szegény leánynak vagy legénynek egész nyáron át, főként a mezei munkáknál, a gúnyolódni szerető fiatalságtól.

A muraközi nép, mint a fenti szokások időrendi leirata kapcsán említett némely babonái is kitüntetik, általában *babonás természetű*. Az öregebbek közül még a legértelmesebbek is rabjai a babonás vélekedéseknek. Babonáinak rendes alakjai s az ezekhez kötött erő s hatalom mértékei nagyrészt ugyanazok, melyek más köznépénél is előfordulnak. Nála is megvan a boszorkánykultusz, a hazajáró lélek, a gonosz szellem, igézés, megvetés, álomfejtés stb.

*cicamaca: tájszó. A fűzfa vagy a rekettye barkája.

Forrás: Zalamegye 1895. 14. évfolyam 43-44. szám.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Zalamegye_1895_2/?pg=97&layout=s

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Zalamegye_1895_2/?pg=101&layout=s